

บทนำ

ปัจจุบันนี้ได้มีการวิจัยสมุนไพรจีนมาก เพราะในประเทศไทยมีสมุนไพรมากมายที่เราเรียกกันว่าสมุนไพร โดยในทางยาเรียกว่าโรค ส่วนต่าง ๆ ของมันได้แก่ ราก ลำต้น ใบ ดอก และผล พบว่าใช้รักษาโรคได้แตกต่างกัน แม้แต่สมุนไพรตระกูลเดียวกัน ชื่อเดียวกัน ยังแบ่งออกเป็นหลายชนิด ซึ่งแต่ละชนิดมีคุณและโทษแตกต่างกัน

คนประยงค์เป็นสมุนไพรชนิดหนึ่งที่แพทย์แผนโบราณยอมรับว่ามีสรรพคุณทางยา รักษาโรค คนประยงค์เป็นพืชในตระกูล MELICEAE¹⁴ เหาที่พบในประเทศไทยมี ๓ ชนิด

ก. ประยงค์บาน มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Aglaia odorata*, Laus เป็นไม้และไม้ต้นขนาดย่อม ลำต้นเกลี้ยง ใบโตขนาดใบแก้วเป็นช่อมีใบย่อย ๕ ใบ บางทีมีปีกเล็กที่โคนใบ ใบปลายสุดใหญ่กว่าใบอื่น ใบเกลี้ยงสีเขียวแก่เป็นมันเป็นรูปป้อมโคนเรียวปลายป้าน เส้นใบประมาณ ๘ คู่ เส้นใบเป็นตาข่ายเห็นได้ชัด ดอกเป็นช่อสีเหลืองเป็นเม็กลึก ๆ กลายลูกโตใบ แผลจะดอกมีก้านสั้น รอคอกก็สั้นก็ค้อยกับใบ ดอกมีกลิ่นหอม มีขนตามป่าดิบทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ปลูกกันบ้างตามบ้านและตามวัดในกรุงเทพฯ ฯ ชื่อที่ใช้เรียกกันทั่ว ๆ ไปได้แก่ ประยงค์ ประยงค์หอม พยง ชะยม ยม ชะยงค์ ทางภาคเหนือเรียกหอมไกล แพทย์โบราณเชื่อกันว่ารากของกันประยงค์ใช้ผสมกับน้ำรับประทานเป็นยาทำให้อาเจียรถอนพิษเบื่อเมา ดอกใช้ผสมกับน้ำเป็นยาลดไข้ สรรพคุณและใบนำเอาไปคั้นใช้เป็นยาบำรุงหัวใจ บำรุงโลหิตและเป็นยาลดไข้อีกด้วย⁴

ข. ประยงค์ใบใหญ่ มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Aglaia chudocensis*, Plerre ประยงค์ชนิดนี้เป็นไม้พุ่มคล้ายประยงค์บาน แต่ใบใหญ่กว่า ดอกมีลักษณะเดียวกัน มีขนตามป่าดิบ ทางตะวันออกเฉียงใต้และภาคกลาง ทางภาคเหนือก็มีบ้างประปราย และเคยมีผู้นำมาปลูกกันตามบ้าน ตามสวนและวัดในกรุงเทพฯ ฯ ตามสรรพคุณยาโบราณกล่าวว่า ใช้รากกับรับประทานเป็นยาแก้เลือดกำเดา

ค. ประยงค์ป่า มีชื่อทางวิทยาศาสตร์ว่า *Aglaia odoratissima*, Blume ประยงค์ป่าเป็นไม้ต้นขนาดกลาง ใบคล้ายใบประยงค์บาน แต่มีใบย่อยมากกว่าประยงค์บาน ดอกมีลักษณะเดียวกัน มีขนตามป่าทางตะวันออกเฉียงใต้ แพทย์ตามชนบทใช้พุ่มของไม้

บรูงยาถอนเสมหะ แก้อ่อนเพลียง่วง แก้อหวนเนื่องจากปอดพิการและแก้อาหารกัมประทานถอนพิษสุนัขกัด

ตามที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าประยงค์บ้านมีคุณประโยชน์ทางยารักษาโรคหลายอย่างที่น่าสนใจ และพอที่จะหาได้ไมยากเท่ากับสองชนิดหลังแต่ก็มีไม่มากนัก ส่วนของต้นประยงค์ที่หาได้ง่ายที่สุดคือใบ จึงนำเอาใบประยงค์บ้านมาคั้นคั่วเพื่อศึกษา chemical compounds ที่เป็นองค์ประกอบในใบพืชชนิดนี้ ว่ามีสารประกอบชนิดใด อย่างละเท่าไร นำไปใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง

จากการตรวจสอบ Literatures ทางวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการค้นคว้าพวกสมุนไพรตามท้องสมุคต่าง ๆ ของเมืองไทย ปรากฏว่าในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ นางอารภณี วีรสาร ได้ทำการสกัดใบประยงค์โคสารประกอบหลายตัว แต่ได้ทำการศึกษาเพียงสารเดี่ยวเท่านั้น เป็น Triterpene ที่ให้ชื่อว่า Aglaiol⁴ จึงเป็นการสมควรที่จะเสนอการวิจัยเกี่ยวกับประยงค์ต่อไปอีก เพื่อศึกษา chemical compounds ที่เหลือ วัตถุประสงค์ของการวิจัยเรื่องนี้จึงมุ่งไปในทาง สกัด แยกสารออกทำให้ได้สารบริสุทธิ์ วิเคราะห์หาสูตรโครงสร้าง เพื่อกำหนดว่าใบประยงค์ประกอบด้วยสารประกอบชนิดใด อย่างละเท่าใดและตัวใดที่เป็น Active principles